

Прање новца и финансирање тероризма

Феномен прања новца је по први пут препознат у правном систему Републике Србије 2001. године, када је у Закону о спречавању прања новца инкриминисана појава прикривања, односно лажног приказивања незаконитог порекла имовине. Истим законом је утемељен и систем превенције у односу на прање новца, па је наметнута обавеза одређеним категоријама обвезника да предузму радње и мере идентификације странке. Новим законом из 2005. године, установљана је Управа за спречавање прања новца – финансијскообавештајна служба РС, надлежна за прикупљање, анализу и прослеђивање финансијско обавештајних података и наметнуте су обавезе још неким категоријама обвезника.

Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма из 2009. године Република Србија ускладила се са међународним стандардима у области против прања новца и финансирања тероризма које доноси Радна група за финансијску акцију (скраћено ФАТФ, енгл. Financial Action Task Force) и са одговарајућим прописима Европске уније. Уведен је приступ заснован на анализи и процени ризика од прања новца и финансирања тероризма који обвезници врше за сваког клијента и пословни однос.

Доношењем новог Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма у марту 2009. године, систем је доживео прави преокрет: уведен је нови приступ заснован на процени ризика од прања новца, у којој је по први пут дато право ономе ко примењује закон – обвезнику, да мањи или већи обим превентивних мера примени у односу на одређену категорију странке, у зависности од тога да ли је странка мање или више ризична за прање новца.

Исте године је и кривично дело прања новца инкриминисано Кривичним закоником. Прање новца може бити извршено на разне начине: конверзијом или преносом “прљаве” имовине, стицањем, коришћењем или држањем имовине са знањем да имовина потиче од кривичног дела кажњиви су. Иако се у традиционално у прању новца могу разликовати три фазе: полагање, раслојавање и интеграција, И сама дефиниција кривичног дела, а и судска пракса су показали да је та подела изгубила на значају, И да је довољно да буде извршена нека од радњи како би се извршило прање новца.

Доношењем нових препорука ФАТФ¹, и увођењем приступа заснованог на процени ризика који прожима све препоруке и сваки део превентивног и репресивног система, постало је јасно да је прави приступ решавању овог проблема поклањање више пажње високоризичним областима, а мање пажње нискоризичним областима. Наиме, постало је

¹ Financial Action Task Force

јасно да једнаке превентивне и репресивне мере нису довољне да буду адекватан одговор сваке државе на њене специфичне ризике.

Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма из 2017. године шири процену ризика и на ниво самог обвезника.

Прање новца и финансирање тероризма су глобална питања која се могу негативно одразити на економску, политичку, безбедносну и социјалну структуру државе. Последице прања новца и финансирања тероризма подривају стабилност, транспарентност и ефикасност финансијског система државе, изазивају економске поремећаје и нестабилност и наносе штету угледу земље и угрожавају националну безбедност. Ризици од прања новца и финансирања тероризма настају и услед пропуста у примени прописа где обвезник може у знатној мери бити изложен ризику и од нарушавања сопственог угледа и репутације у случају изрицања казне надзорног органа.

Када је реч о прању новца, почетна имовина увек проистиче из незаконитих активности, док у случају финансирања тероризма извори могу бити законити и незаконити. Ипак главни циљ лица која се баве финансирањем тероризма не мора бити нужно прикривање извора новчаних средстава, већ прикривање природе финансиране активности. Када лица желе да уложе новац из законитих активности у финансирање терористичке активности средства је теже открити и пратити – трансакције су у мањим износима.

Ефикасан систем борбе против прања новца и финансирања тероризма подразумева анализу оба ризика.

Прање новца – дефиниција и фазе

Постоји много дефиниција прања новца, али без обзира на разноликост дефиниција, било да су оне једноставне попут: легализација нелегалног капитала или сложене, попут оне која је дефинисана Варшавском конвенцијом² и имплементирана у Кривични законик Републике Србије, целокупна стручна и практична јавност се слаже у једном:

Прање новца је процес прикривања незаконитог порекла новца или имовине стечених криминалом.

Прањем новца, у смислу Закона, сматра се: конверзија или пренос имовине стечене извршењем кривичног дела; прикривање или нетачно приказивање праве природе,

² Конверзија или пренос имовине, уз знање да та имовина представља приход од кривичног дела, у сврху сакривања или прикривања незаконитог порекла имовине или помагање било ком лицу које је умешано у извршење кривичног дела у стицају да избегне законске последице својих радњи; сакривање или прикривање праве природе, извора, локације, располагања, кретања, имовинских права или права власништва над имовином, уз знање да та имовина представља приход стечен од кривичног дела.

порекла, места налажења, кретања, располагања, власништва или права у вези са имовином која је стечена извршењем кривичног дела; стицање, држање или коришћење имовине стечене извршењем кривичног дела.

Када је имовинска корист стечена извршењем кривичног дела, извршилац тражи начин да новац користи тако да не привлачи пажњу надлежних органа. Стога врши низ трансакција које служе да новац прикажу као законито стечен. Прање новца има три основне фазе:

1. **Прва фаза:** фаза „улагања” је прекидање директне везе између новца и незаконите активности којом је он стечен. У њој се незаконито стечени новац уводи у финансијски систем. Новац се уплаћује на банкарске рачуне, најчешће у виду неке законите активности у којој се плаћање врши у готовом новцу. Један од начина је оснивање фиктивног привредног друштва које нема пословних активности, већ служи искључиво за полагање „прљавог” новца или уситњавање великих сума новца а потом његово полагање на рачуне у износима који нису сумњиви и нису предмет пријављивања надлежним органима.
2. **Друга фаза:** фаза „раслојавања” или „прикривања”. Након што је новац ушао у легални финансијски систем, пребацује се са рачуна на који је положен на друге рачуне привредних друштава са циљем да се прикаже нека фиктивна пословна активност или да се обави неки легалан посао (трговина или услуга) са привредним друштвима која легално послују. Главни циљ тих трансакција је прикривање везе између новца и криминалне активности од које потиче.
3. **Трећа фаза:** фаза „интеграције”, у којој се „прљав” новац јавља као новац који потиче од дозвољене делатности. Чест метод интеграције „прљавог” новца у легалне финансијске токове је куповина некретнина или куповина контролних пакета акција акционарских друштава, што представља пример концентрације „прљавог” капитала великих размера, а то и јесте циљ „перача” новца. Интеграција се концентрише на тржишне вредности тј. на оно што се може куповати и продавати. Давање у закуп некретнина је законито, а приход од закупнине није сумњив. Новац се често инвестира и у привредна друштва са пословним тешкоћама, која након тога настављају успешно да раде, а резултати пословања представљају законите приходе. Када новац дође у ову фазу, врло је тешко открити његово незаконито порекло.

Незаконито стицање имовине је главни, ако не и једини, мотив организованог вршења кривичних дела. Да би се уживало у користи стеченој криминалом, мора се лажно приказати да је та имовина законита.

Финансирање тероризма

Дефиниција и фазе

Финансирањем тероризма, у смислу овог Закона, сматра се обезбеђивање или прикупљање имовине или покушај њеног обезбеђивања или прикупљања, у намери да се користи или са знањем да може бити коришћена, у целисти или делимично:

- 1) за извршење терористичког акта;
- 2) од стране терориста;
- 3) од стране терористичких организација.

Под финансирањем тероризма сматра се и подстрекавање и помагање у обезбеђивању и прикупљању имовине, без обзира да ли је терористички акт извршен и да ли је имовина коришћена за извршење терористичког акта.

Финансирање тероризма представља посебан облик финансијског криминала. Основни циљ појединаца и организација који су умешани у финансирање тероризма не мора нужно бити прикиривање извора финансијских средстава, већ је то првенствено жеља да се прикрије природа активности за чије су финансирање та новчана средства намењена. Терористи користе читав низ различитих метода за пренос новца како би се њиме задовољиле потребе њихових организација и активности, што укључује услуге финансијског сектора, пренос готовине, трговину, донације и добротворне организације, као и формалне и неформалне системе за пренос новца.

Новчана средства за финансирање тероризма могу потицати из законитих извора, као што су донације, приходи стечени законитим пословањем, добротворне организације и из незаконитих извора као што су кријумчарење дроге, кријумчарење оружја, злата и дијаманата, односно проневере, отмице, изнуде и др.

Постоје четири фазе у поступку финансирања тероризма:

1. прикупљање новчаних средстава из законитог пословања или из криминалних активности
2. држање новчаних средстава која су прикупљена
3. пренос новчаних средстава терористима
4. коришћење новчаних средстава

Прва фаза обухвата прикупљање средстава од лица која послују законито, али су повезана са терористичком организацијом или терористима, или од лица који су повезани са криминалним активностима нпр. трговина наркотицима, изнуде, проневере и сл. Значајан извор новчаних средстава чине и донације појединаца који подржавају циљеве терористичке организације или фондова који прикупљају новац и усмеравају га ка терористичким организацијама.

У другој фази средства се чувају, тј. држе било директно на рачунима лица или на рачунима посредника–појединаца повезаних такође са терористичким организацијама.

Трећа фаза обухвата пренос новчаних средстава јединицама терористичких организација, односно појединаца да би се новац искористио за терористичко деловање. Најчешће се као

механизам за пренос новца користе системи за пренос новца и банкарски систем, иако су у великом броју случајева присутни неформални начини преноса.

Коришћење новчаних средстава постаје очигледно када се искористи за терористичко деловање – куповину експлозива, оружја, опреме, финансирање кампова за обуку, пропаганду, политичку подршку, пружање уточишта и сл.